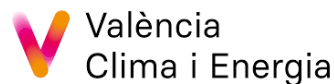

POWERUP

The catalyst for social innovation in the energy market

Een gids voor samenwerking tussen energiecoöperaties, gemeente en burgers om kwetsbare huishoudens in Eeklo te ondersteunen

Authors

Ben Caussyn (Stad Eeklo)
Jan De Pauw (Ecopower)
Christina Vogt (Ecopower)

Date: 28/02/2024

Deliverable: D6.4

Cover picture: Getty images on Unsplash.

Disclaimer

The sole responsibility for the content of this document lies with the authors. It does not necessarily reflect the opinion of the European Union. Neither CINEA nor the European Commission are responsible for any use that may be made of the information contained therein.

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation program under Grant agreement No. 101033940

Inhoudsopgave

Introductie	3
Introductie van sociale aandelen voor kwetsbare huishoudens in de stad Eeklo	4
Uitdagingen.....	7
Opportunities.....	8
Het proces van het ontwikkelen van het sociale model.....	10

Introductie

Het doel van deze gids is om geïnteresseerde belanghebbenden (waaronder steden, burgerenergiegemeenschappen en gemeentelijke bedrijven) in Vlaanderen te ondersteunen bij het ontwikkelen van een sociaal energiemodel door zich te laten inspireren door het proefproject dat is ontwikkeld als onderdeel van het Power Up project. Gebaseerd op de ervaringen van de samenwerking van de stad Eeklo en burgerenergiecoöperatie Ecopower, biedt deze gids praktische richtlijnen voor het ontwerpen en implementeren van sociale aandelen om de toegang van kwetsbare huishoudens tot activiteiten van energiegemeenschappen te vergemakkelijken. Elementen die in de gids aan bod komen zijn onder andere hoe je stap voor stap tewerk gaat, het onderbouwen van de activiteiten, acties om energiearmoede te bestrijden en business cases voor de productie van hernieuwbare energiesystemen.

De gids bevat een samenvatting van de activiteiten die in Eeklo zijn ondernomen, de uitdagingen en kansen van het ontwikkelen van een aanbod voor kwetsbare huishoudens op basis van de samenwerking tussen een lokaal bestuur en een burgerenergiecoöperatie, en een stapsgewijs overzicht van hoe de implementatie van sociale aandelen kan worden aangepakt. Als onderdeel van de gids wordt verwezen naar ondersteunend materiaal van het Power Up project dat toegankelijk is op de website van het project.

Introductie van sociale aandelen voor kwetsbare huishoudens in de stad Eeklo

Samenvatting van de nationale situatie en de context waarin de activiteiten zijn uitgevoerd

In 2023 loopt 18,6% van de Belgische bevolking het risico op armoede en sociale uitsluiting. Energiearmoede treft 20,7% van de Belgen (2019). Het Power Up pilootproject in Eeklo wil bijdragen aan de bestrijding van energiearmoede in de stad, door de krachten van het lokaal bestuur en burgerenergiecoöperatie Ecopower te bundelen.

Ecopower is een burgerenergiecoöperatie opgericht in 1991. Zij stelt burgers in staat om te investeren in lokale, hernieuwbare energie (zon, wind, duurzame warmte). Door haar activiteiten als projectontwikkelaar te combineren met een licentie als stroomleverancier, kunnen Ecopower-leden thuis genieten van de groene energie tegen kostprijs. Sinds de omzetting van het Europese wetgevingspakket Clean Energy 4 All naar Vlaamse regelgeving in 2022, is Ecopower erkend als zowel als Renewable Energy Community (REC) als Citizen Energy Community (CEC). In 2024 telt Ecopower 70.000 leden, waarvan er 60.000 ook klant zijn. Momenteel zijn er geen specifieke ondersteuningsmechanismen voor energiegemeenschappen in Vlaanderen; energiegemeenschappen zoals Ecopower maken gebruik van hetzelfde speelveld als commerciële projectontwikkelaars en elektriciteitsleveranciers.

Samenvatting van de lokale context en de toestand van energiegemeenschappen

In Eeklo kijken de stad en Ecopower terug op een lange en succesvolle samenwerking, gaande van de realisatie van de eerste coöperatieve windturbine in Vlaanderen in 2001, over verschillende andere windprojecten, grote zonneprojecten op openbare en semi-openbare daken, tot de voorbereiding van een coöperatief warmtenet in handen van burgers. Naast Ecopower is er nog een andere burgerenergiecoöperatie actief in de gemeente: Volterra. Volterra, stad Eeklo en Ecopower hebben hun krachten gebundeld in de financiering van de windturbine Huysmanhoeve die de kern vormt van het Power Up pilootproject.

Er is vertrouwen en een gedeeld gevoel van urgentie bij de stad en de burgerenergiecoöperaties dat de lokale energietransitie moet worden versneld en in handen moet blijven van burgers, zodat de toegevoegde waarde in de gemeenschap blijft.

Er is ook een gedeelde wens om de energietransitie toegankelijk te maken voor alle inwoners van Eeklo. Om toegang te krijgen tot de Ecopower-energiegemeenschap moeten mensen een aandeel van 250 euro kopen. Dit vormt een echte barrière voor kwetsbare huishoudens die dit bedrag niet in één keer kunnen betalen. Zo ontstond het idee van sociale aandelen, waarbij de gemeente inspringt door het aandeel voor te financieren, zodat kwetsbare huishoudens vanaf dag één Ecopower-lid en klant kunnen worden, en de 250 euro via een spaarplan gespreid over zes jaar kunnen terugbetalen.

Overzicht van de activiteiten die worden ondernomen in het kader van Power Up

Sociale aandelen

De stad is van plan om 25.000 euro te investeren om 100 aandelen in een coöperatief windmolenproject te verwerven, zodat inwoners kunnen profiteren van gunstige energieprijzen. De stad prefinanciert de coöperatieve aandelen en leent deze uit aan mensen die deze initiële kosten niet zelf zouden kunnen betalen. Over een aantal jaren betalen deze begunstigden het aandeel terug door middel van een klein maandelijks bedrag. Vanaf de eerste dag zijn de aandeelhouders echter volwaardig lid van de Ecopower burgerenergiecoöperatie, inclusief alle rechten die daarbij horen, zoals het krijgen van hernieuwbare energie tegen een eerlijke prijs of een stem in de algemene vergadering van Ecopower. Dit rollend fonds van voorgefinancierde sociale energieaandelen maakt lokale hernieuwbare energie toegankelijk voor iedereen.

Sociale zonnepanelen

Met de dalende elektriciteitsprijzen paste het pilootproject zijn aanbod aan, met ook sociale zonnepanelen. Dit betekent dat deelnemers aan het Power Up model, na intake, zonnepanelen kunnen laten financieren door Ecopower: de deelnemer betaalt niet voor de installatie maar geniet van gratis elektriciteit wanneer de zon schijnt. Met dit aanbod kunnen kwetsbare huishoudens hun elektriciteitsrekening structureel verlagen en wordt er extra kWp duurzame energie geïnstalleerd op het grondgebied van de stad.

Maatregelen ter bestrijding van energiearmoede

Naast het proefproject zelf ontwikkelden de partners materiaal en tools die een nog bredere groep inwoners van Eeklo ondersteunen.

1. Een energiegidis die informatie bundelt over energie-efficiëntie, premies, ondersteuning en advies voor individuele huishoudens in de stad.
2. Een model dat de installatie van zonnepanelen op het dak van huurwoningen ondersteunt door middel van een rekenmodel en een template voor een bijlage bij het huurcontract
3. Een budgetbewakingstool dat elektriciteitsklanten helpt om hun maandelijkse verbruik bij te houden door een bericht te sturen wanneer ze een vooraf ingestelde limiet overschrijden
4. Workshops over de tools in 2) en 3) om mensen in energiearmoede te bereiken, hen de tools uit te leggen en hen te ondersteunen.

Uitdagingen en opportuniteiten

Uitdagingen

Regelgevende / beleidsuitdagingen

- De Vlaamse regelgeving voorziet voorlopig geen specifieke ondersteuningsmechanismen voor energiegemeenschappen in Vlaanderen zoals voorzien in het Clean Energy 4 All pakket. Energiegemeenschappen zoals Ecopower maken gebruik van hetzelfde speelveld als commerciële projectontwikkelaars en elektriciteitsleveranciers. Dat betekent dat ze sociale en maatschappelijke doelstellingen moeten proberen realiseren in een commerciële en winstgedreven context. Daarnaast is er in Vlaanderen ook geen participatieverplichting bij hernieuwbare energieprojecten zoals dat bijvoorbeeld in Nederland het geval is waar 50% burgerparticipatie bij windproject wordt nagestreefd.

Maatschappelijke uitdagingen

- Bij de implementatie van dit pilootproject ondervonden stad Eeklo en Ecopower uitdagingen bij het bereiken van potentiële deelnemers. Veel inwoners in energiearmoede bleken een aanklappende, continue en persoonlijke aanpak nodig te hebben, met veel tijd om vertrouwen op te bouwen, vragen te beantwoorden en het model en de impact ervan uit te leggen. Dit is een niet te onderschatten aspect voor iedereen die dit model wil repliceren. Zonder een goede *outreach* blijft de instroom beperkt.

Technische uitdagingen

- Een onderdeel van het model is een spaarplan, waarbij de deelnemers het voorgefinancierde aandeel van 250 euro via de maandelijkse voorschotfactuur gedurende zes jaar terugbetaalt. Uit het pilootproject bleek dat dit spaarplan geautomatiseerd moet worden om de administratieve last bij de Ecopower klantendienst en boekhouding te verlagen. Technisch is dit mogelijk, maar er is natuurlijk een kost aan.

Economische uitdagingen

- Zoals eerder beschreven kwam het oorspronkelijke model onder druk door de dalende marktprijzen voor elektriciteit (wat uiteraard op zich goed nieuws is voor kwetsbare huishoudens).

Opportunities

Regelgevende / beleidsopportunities

- Er waren niet meteen regelgevende opportunities voor de opstart van het pilootproject. De Ecopower-energiegemeenschap bestond al lang voor de omzetting van het Europese wetgevingspakket Clean Energy 4 All naar Vlaamse regelgeving. Een belangrijke beleidsopportunititeit is het engagement en de ambitie van het stadsbestuur Eeklo om, over een periode die verschillende legislaturen overschrijdt, te blijven investeren in de lokale energietransitie in burgerhanden en om deze toegankelijk te maken voor alle Eeklonaren.

Maatschappelijke opportunities

- De energiearmoede in Eeklo ligt hoger dan het Vlaams gemiddelde. Ook het aantal klanten dat gedropt wordt door hun leverancier vanwege betalingsmoeilijkheden is hoog, met 4% van alle inwoners. Deze klanten komen automatisch terecht bij de distributienetbeheerder (DSO), die optreedt als sociale noodleverancier. Zij betalen een hogere prijs voor elektriciteit dan normaal. Een ander opvallend cijfer is dat 24,1% van de kinderen in Eeklo opgroeit in een kwetsbare situatie. In deze situatie is een pilootproject rond energiearmoede erg waardevol.

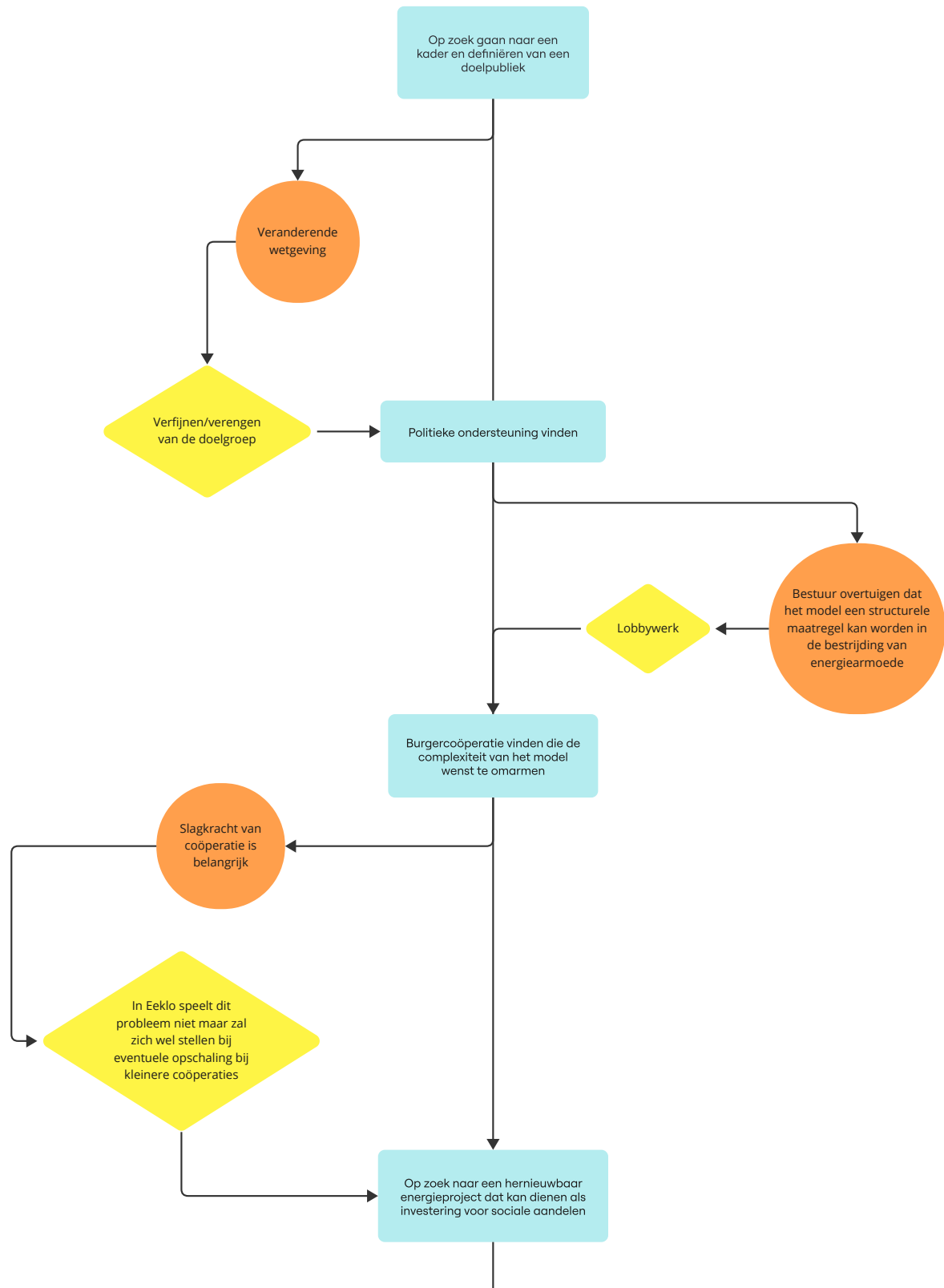
Technische opportunities

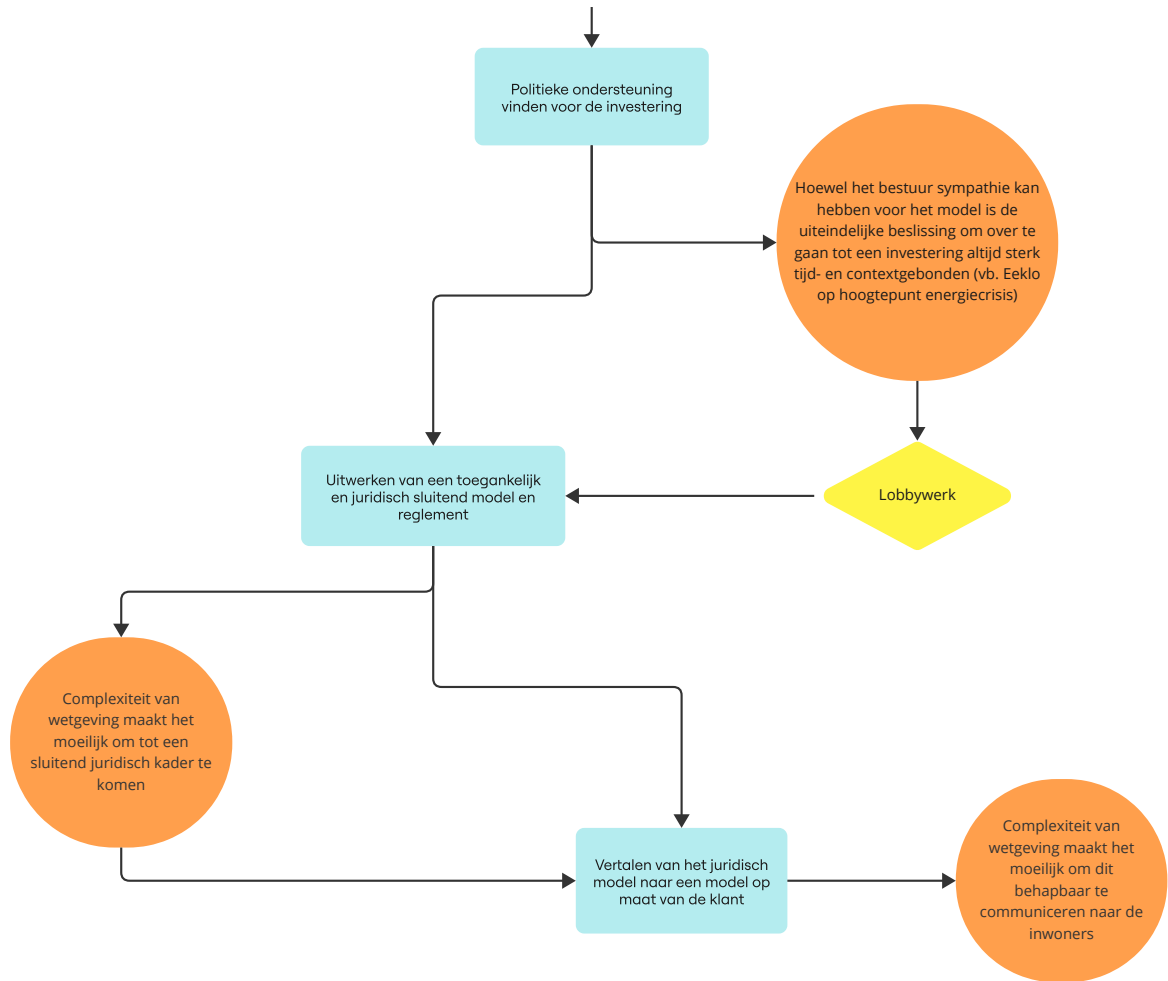
- De coöperatieve Huysmanhoeve windturbine in Eeklo was op het moment dat het pilootproject vorm gegeven moest worden reeds gebouwd en gefinancierd. De samenwerkingsovereenkomst tussen Ecopower, Volterra en stad Eeklo voorziet dat leden van Volterra en stad Eeklo elk voor maximaal een vierde van de kostprijs kunnen participeren in het project. Dit opende de mogelijkheid voor stad Eeklo om haar participatie in de windturbine om te zetten naar sociale, geprefinancierde aandelen van Ecopower voor kwetsbare inwoners.

Economische opportuniteiten

- Bij de start van het pilootproject was er een duidelijk verschil tussen het coöperatief tarief voor groene burgerstroom van Ecopower en de marktprijs. Klanten die van andere leveranciers de overstap maakten naar Ecopower, konden naargelang hun vorige contract meerdere 100 euro op jaarbasis besparen; een belangrijk verschil voor huishoudens in energiearmoede. Door de wijzigende marktsituatie en de dalende elektriciteitsprijzen is het verschil tussen de prijs die Ecopower biedt en die van andere leveranciers verkleind. De business case is dus iets minder interessant geworden voor potentiële deelnemers. Daarom werd een bijkomend aanbod ontwikkeld waarbij deelnemers zonnepanelen op het dak van hun woning kunnen laten financieren via derdepartijfinanciering. Dit biedt een structureel economisch voordeel door de gratis zelfconsumptie van de zonnestroom.

Het proces van het ontwikkelen van het sociale model

www.socialenergyplayer.eu

#EUPowerUp #socialenergyplayers

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation program under Grant agreement No. 101033940